La filosofia com a forma de vida

Glòria Cagigal

Antoni Bosch-Veciana. *El moviment lector de Pierre Hadot*: *de l'antiguitat clàssica a la contemporaneïtat de la vida filosòfica*. Barcelona, AEAU, 2013, 170 p.

Descobrir Pierre Hadot (1922–2010) pot ser una de les millors troballes que qualsevol interessat en la filosofia pugui fer. L'encontre es torna imprescindible si la filosofia suposa una aposta vital, si la seva dedicació va més enllà del gaudi ociós.

A *El moviment lector de Pierre Hadot*, Antoni Bosch-Veciana ens acompanya a comprendre millor el sentit de l'obra de Pierre Hadot. El treball està format per dues conferències que impartí l'any 2009 («Pierre Hadot, lector de l'antiguitat clàssica: la contemporaneïtat de la vida filosòfica») i el 2010 («"Qu'est-ce que philosopher?" Pierre Hadot i la manera de viure filosòfica»), a més de comptar amb un prefaci per Arnold I. Davidson, amic i gran coneixedor d'Hadot.

La primera part de l'obra traça amb especial dedicació l'itinerari intel·lectual i espiritual d'Hadot, així com els motius, rerefons i horitzó del moviment lector de l'autor de *Qu'est-ce que la philosophie antique?* Veurem com, a partir de dues experiències juvenils en què el pensador experimentà «la presència del Tot i d'ell mateix en aquest Tot», es produeix en Hadot una «transformació perceptiva» radical, una nova manera de mirar i de comprendre les coses, que l'acompanyarà fins al final de la seva vida.

Pierre Hadot no és només un gran estudiós de la filosofia grecoromana, sinó que aporta «un nou sentit a l'estudi del món antic». Pel professor francès és de gran importància dirigir-se al *present* del text mitjançant una *mirada senzilla*, *mirada contemplativa*, que li permet arribar a la conclusió que, pels antics, la filosofia consistia en una manera de viure, en un *exercici espiritual*. Hadot coincideix en aquesta concepció de la filosofia com a forma de vida; forma de vida que abraça la quotidianitat en totes les seves expressions.

Així, la lectura no escapa d'aquesta visió de la pràctica filosòfica: ben al contrari, la sustenta. L'*exercitació lectora* demana un esforç rigorós i disciplinat per tal d'arribar a l'arrel dels textos filosòfics, ampliar la pròpia visió del món i operar una transformació del jo. Inspirat en Goethe, sobre qui tractarà la seva última obra, *N'oublies pas de vivre*, és elemental procurar superar la visió del jo particular per tal d'assolir una perspectiva més universal. La lectura, com a forma de vida que és, pot ajudar a aconseguir aquesta fita.

Bosch-Veciana ens recorda que Pierre Hadot no pretén un restabliment del passat, tampoc «una projecció del passat en el present». Tot intentant donar una resposta a les contradiccions i incoherències que es presenten en els textos antics, Hadot recupera el sentit últim de la filosofia en el món grecoromà. Pierre Hadot també ha pogut observar que, si la filosofia ha estat i és preeminentment conside-

rada com a disciplina especulativa, es deu al fet que el cristianisme l'adoptà com a eina per dotar de materials intel·lectuals la teologia. El moviment lector de Pierre Hadot busca tornar a l'origen, en el qual la filosofia era entesa com a *ars vivendi*. Aquest moviment exigeix que la teoria sigui considerada com a *praxi*, que es doni una «*praxi* teoritzada».

Una de les qüestions que es planteja Bosch-Veciana és la de quins efectes pot tenir en el nostre present la visió que ha donat Pierre Hadot sobre la filosofia. Perquè Hadot no només es limita a exposar un descobriment intel·lectual: la seva obra exhorta a fer de la filosofia una forma de vida, i el seu treball i la seva persona exemplifiquen que aquest retorn a l'arrel és possible. La resposta de Bosch-Veciana és precisa: l'efecte pot ser guaridor, perquè si la filosofia s'institucionalitza, pot veure's «condemnada a no ser altra cosa que una disciplina del saber».

En relació a aquestes últimes línies, voldríem remarcar que Hadot diferencia dues etapes a la seva recerca: a la primera comprèn que la filosofia «era sobretot un exercici pedagògic i intel·lectual més que no pas una construcció sistemàtica de conceptes», i a la segona, conclou que després de Sòcrates la filosofia es presenta com una *terapèutica*.

El segon text d'*El moviment lector de Pierre Hadot* arrenca amb un altre dels punts fonamentals en l'obra d'Hadot, transversal a tota la seva trajectòria: la de la qüestió d'allò que la filosofia és, el problema de la filosofia en ella mateixa. Aquest element té una importància cabdal, ja que per a Pierre Hadot hom pot ser considerat filòsof quan es «planteja radicalment» què és filosofar: quan, com expressa Bosch-Veciana «es treballa a si mateix per tal de mostrar el lligam potent entre filosofia i vida».

L'altra clau del pensament d'Hadot és el concepte d'«exercici espiritual». Quan en una entrevista li pregunten a Pierre Hadot per la definició d'*exercicis espirituals* respon que es tracta de «l'ús de la llibertat al servei de la vida». Una resposta sensacional, que es pot comprendre millor mitjançant la lectura de l'article *Exercices spirituels* i que Bosch-Veciana ens exposa. De fet, en llegir-lo, Michel Foucault va quedar tan entusiasmat que decidí proposar Hadot com a professor del *Collège de France*.

A l'article s'exposen diferents pràctiques de diverses escoles filosòfiques del món antic que cercaven un mateix fi. Comenta Hadot que els *exercicis espirituals* estan destinats a la formació del jo, de manera que el filòsof podrà transformar la seva visió del món i del seu ésser. Aquests *exercicis*, entesos com a pràctiques (ja sigui del cos o l'ànima), són *espirituals* i no simplement «intel·lectuals» o «morals» perquè engloben la totalitat del subjecte.

L'article està ordenat de la següent manera: primerament es troben *exercicis espirituals* destinats a «Aprendre a viure»; en segon lloc a «Aprendre a dialogar», després a «Aprendre a morir» i, finalment, ens trobem amb «Aprendre a llegir». Per a Bosch-Veciana, l'ordre expositiu de les tres primeres seccions estaria relacionat amb els «processos espirituals que es donen en tot ésser humà».

Els primers exercicis proposarien una conversió d'un «estat de vida inautèntic a un estat de vida autèntic», una transformació que es presenta com a teràpia de les passions i que condueix a un equilibri interior. En relació a «Aprendre a dialogar», Hadot rescata la figura de Sòcrates: perquè hi hagi diàleg amb els altres ha d'existir un diàleg amb un mateix, i viceversa. El diàleg és entès com a *exercici*

espiritual perquè «encamina cap a la conversió» i «exercita l'ànima a convertir-se al Bé».

Les pràctiques relacionades amb l'«Aprendre a morir» possibiliten la conversió de l'ànima, la metamorfosi del jo. De nou, apareix en escena Sòcrates: la seva mort és un reflex de la seva forma de vida. Hadot dedica les últimes pàgines de l'article a «Aprendre a llegir», encara que no es tracti d'un *exercici espiritual* dels antics, sinó que ho hauria de ser per al lector contemporani. El professor francès convida a rellegir «les velles veritats» dels textos, a destapar-ne la importància espiritual.

Gairebé tancant la conferència del 2010, Bosch-Veciana recupera la reflexió de Pierre Hadot sobre la relació entre la manera de viure filosòfica i «l'acció comunitària i social». Bosch-Veciana ens fa veure que per a Pierre Hadot el filòsof no pot estar tancat en si mateix, sinó que ha d'obrir-se als altres i mantenir lligams amb la societat.

El tracte amb el mestre i la vida en comú reforcen el progrés espiritual; en la cura de l'ànima hi està inclosa l'harmonia entre la solitud i la vida en comunitat. Hadot creu que la resposta a «què és filosofar» ha de contemplar, sense excepció, el que ell anomena «acció comunitària i social». Perquè la cura d'un mateix és indestriable de la cura dels altres.

En molts moments d'*El moviment lector de Pierre Hadot* podem pensar que sentim a Hadot en boca de Bosch-Veciana. Sembla ser que, per sort, la proposta del filòsof francès està quallant. Perquè si al principi dèiem que trobar-se amb Pierre Hadot resulta necessari es deu al fet que la seva resposta a «què és filosofar» ens força a replantejar-nos si allò que estem fent és veritablement filosofia: si es manté una *coherència global* en allò que es desitja, es pensa i es fa.